

Gori smo rekli, da je skrbno paziti na to, da odpravljamo smrad iz sekretov. Kako pa to najlože in najcenejše dosežemo?

Železni (zeleni) vitrijol je tista stvar, s katero se najbolj gotovo in pa najboljši kup dajo razkužiti sekreti, sekretne jame in gnojišča, kjer se nabirajo človeški izmečki, in se zareja kužni hlap za kolero. Ta pomoček obvaruje, da se kolera ne vname, ako se je pa vnela, ubrani, da se zeló razširiti ne more.

Za razkuženje se pa mora železni vitrijol rabiti tako-le: Vzame se en funt in pol železnega vitrijola in se dene v vedro (40 bokalov) čiste vode, ali pa 12 lotov železnega vitrijola v 8 bokalov vode. Potem ko se je železni vitrijol v tej vodi raztajal, je voda zadosti nasitena ter pripravna za namenjeno razkuženje.

S to vodo se polivajo človeški izmečki, blato itd. Namenjeno razkuženje je pa takrat dovršeno, kadar iz teh izmečkov ne puhti več noben smrad.

Da se razkuži en sekret, se potrebuje, po tem ko je več ali manj poln, 4 do 8 bokalov vode, ktera je na gori imenovani način z železnim vitrijolom nasitena. Ta voda se v sekret vliva, in sicer prvi teden vsaki dan enkrat, pozneje pa po trikrat na teden.

Ako se hoče razkužiti kaka večja reč, je treba tudi v primeri več take vode.

Kadar se je kolera pričela, se morajo izmečki bolnikov precej že v posodah polivati s to vodo, da se razkužijo, ker tako najbolj doseže cilj, na ktere ga se s to rečjo meri.

Železni vitrijol, ki se potrebuje za razkuženje, se dobi, kolikor ga kdo hoče, v vsaki špecerijski štacuni po nizki ceni, namreč cent po 5 gold. ali pa funt po 5½ do 6 krajc.

Šolske stvari.

Šolska sporočila.

14. *Jahresbericht der k. k. Haupt- und Unterrealschule und Lehrerbildungsanstalt in Marburg.*

Ta „Jahresbericht“ se začne s sestavkom: „Der erziehlche Unterricht im engeren Verbande der Schule und des Elternhauses“, ki ga je spisal ravnatelj gosp. Janežič. Kakor se prečudno meša logika na mnogih mestih v tem sestavku, tako čuden je tudi nemški njegov jezik, ki govori od „schriftliche Hausarbeitungen“, „Sach- und Sprachfach“, „durch ihre Versäumniss“ itd. itd. Prebravši ta članek smo si mislili: „si tacuisses, philosophus mansisses et magister linguae germanicae!“ Tako pa — žalostna majka Germanija! Še žalostnejša pa majka Slovenija, ko vidi, da sinovi njeni se sučejo na polji ptujem, namesti da bi obdelavali domače, na katerem bi utegnili srečnejši biti. — Kar se tiče ostalega obsežka tega „Jahresberichta“, se mu očitno na obrazu bere silna potreba, da bi zastran šol po vsem Slovenskem obveljal predlog odbora deželnega zbora kranjskega: revica slovenščina je na teden povsod z dvema koščicama, i. e. urama odpravljena; ne en predmet se ni učil po slovensko, še kršanski nauk ne; iz vsega gleda imperativ pokojnega nemškega bunda! Ni čuda, da je po takem stroji tudi pisava slovenskih osebnih in krajnih imen taka; gospod ravnatelj sam si vsega svojega imena ne upa pisati slovenski, kakoršno je; kakor g. Lesjak v Idrii, iznašel je tudi on svojo lastno pisavo pol nemško pol pa slovensko ter se piše: Franž Janežič. — Iz šolskih naznanil se kaže, da je imela mariborska glavna, nižerealna in pripravniška šola 12 učiteljev in 474 učencev. — Za učitelje na glavnih šolah sta bila sposobna spoznana dva, za začetne šole pa 8. Za de-

kliške začetne šole ste sprejeli spričalo sposobnosti gospodičina Skribe Vilemina in Eliz. Harnisch.

15. *Program celjske više gimnazije.*

Ta program ima dva vvodna sestavka; prvi (latinski) obravnava učeno stvarino o Ciceronu, prvaku latinskih pisateljev, drugi (slovenski) pa na kratko, a lepo jasno razpravlja slovenski glagol ozir debla, ktero se ne pregiblje, temveč djanje ali stanje sploh razodeva, in ozir obrazila, po katerem se znani oseba, čas in naklon. Oba sestavka je spisal gosp. M. Žolgar, suplent. — Iz šolskih naznanil pozvedamo, da se je slovenščina na tej gimnaziji učila v 1. in 2. razredu po 3, v ostalih po dve uri; profesorjev je bilo 12 pa 2 suplenta; učencev iz začetka leta 338, konec leta le 305, med temi 230 Slovencev, 72 (?) Nemcev, 1 Oger in 2 Hrvata. Kterim izmed teh da so prišteti Nemško-Slovenci, ktere sta podučevala g. Premru, ravnatelj, in g. M. Žolgar, tega ni moč razvideti iz programa. Naj se v prihodnjem programu tudi to število naznani, ob enem pa tudi pové, kje da bivajo ti bastardi Nemško-Slovenci, da saj vemo, kje iskati tega novega naroda, ktere ga še ni omenil ne Šafařík, ne Kandler, pa tudi Kozler ne. Važno bi bilo, ako se pomnoži etnografija svetá!

16. *Classification der Unterreal-Haupt- und Mädchen-schule in Cilli.*

O tem suhoparnem imeniku povemo le to, da je njegova pisava sicer boljša od ljubljanske normalke, a prava mešanica je pa vendar-le in nekoliko diši po lesjačici. To nam kažejo priimki: Sima, Globotschnig, Wrišer, Senitza, Weršec. — Niža realka z 2 razredoma je štela 58 učencev, deška glavnica v 4. razr. 358, dekliška pa 241. Nekaj posebnega nam kaže ta klasifikacija, in to je, da s celjsko glavno šolo je sklenjena tudi „Turnschule“ (telovadna učilnica), v kateri je bilo z darili obdarovanih 22 učencev. Darila je dal „Turnverein“ celjski.

Národno-politične stvari.

Angležke misli o avstrijskih zadevah in marsikaj družega.

V Londonu 14. avgusta.

Ne samo zanimivo, temuč tudi vredno in potrebno je paziti na to, kar v sedanjem osodepolnem času nepristranski sosedje o Avstriji mislijo in pišejo. Ker mi je prilika, vsaki dan vse znamenitejše angležke časnike prebirati, naj vam tukaj le objektivno o glavnih mislih in tendencijah njihovih na kratko omenim, mislé, da te morajo vsakemu Avstrijanu zanimive biti.

Zadnjikrat sem omenil, da simpatije angležke so bile v obče za Avstrijo, ker ona ni samo ravnala zmerno, temuč po svojem principu tudi pošteno med tem, ko je pruski „king'smaster“ Bismark (kraljev mojster, kakor ga Londončanje imenujejo) vedno največo perfidijo kazal. Al angležke simpatije za Avstrijo zginele so, kakor so pruske zmage napredovale, in ko je Prusija povsodi zmogla in je namen razglasila, da hoče Nemčijo zediniti, in odstranivši vse kraljičke in kneziče, Nemce združiti v eno močno vlado, ji vse slavo ploska in za velike zmage čestita, Avstrijo pa obžaluje, da se je za staro kopito, za mrtvi frankfurtski bund borila, kteremu je že „de facto“ davno odklenkalo in mu zdaj tudi Nemec veselo „requiescat in pace“ prepeva.

To omenim samo v obče pojasnilo, vendar glavna stvar mi je druga. Na prvo znamenito vprašanje: Je

li ta vojska bila v obče velika nesreča ali sreča? odgovarjajo angleški časniki, da bila je velika sreča za Nemčijo in Avstrijo, menda sreča za vso Evropo. Da ta vojska Nemčiji na veliko srečo bode, o tem mi ni treba veliko besedi. Al kar se Avstrije tiče, vredno bi bilo, da bi vam cele razprave časnikov angleških poslal; al ker to za „Novice“ ne more biti, evo samo glavnih misli! „Poor, unfortunate Austria (izgovarjaj: pur, unforčjunet), to je, uboga, nesrečna Avstrija!“ To so navadne besede angleških časnikov, ki trdijo, da je Avstrijo doletela zdaj krvava pokora za stare grehe vladine njene sisteme; osoda kaznuje na nedolžnih potomcih pregreške trdovratnih prednikov. Pa čemu Avstriji ta krvava pokora? Oči — pravijo — ji mora odpreti in pokazati s krive steze na pravi pot, ali s starega kopita v novo stališče, kakor obči napredek sedanjega časa zahteva. Največe zlo Avstriji pa je bila po besedah „Daily Telegraph-a“ starokopitna, nemško-absolutna in birokratična sistema, ki je, zanemarljivo nenemške narode, svojega izveličanja le v frankfurtski hegemonii iskala. Angleški časniki pravijo, ako bi bila avstrijska vlada že zdavno bila ustavna v pravem smislu besede, in bi bila enako vse narode svoje v napredku podpirala, ne pa nekterim narodni razvitek branila, imela bi že sedaj pravi naslov „Austria felix.“ Na največe dobro pa ji je vendar v sedanjih žalostnih okoliščinah to, da je iz nemške zaveze stopila, da-si primorana, ker dobrovoljno bi tega nikakor ne bila storiti hotela. Zdaj ji je lepa prilika dana, da bode skrbela za dobro svojih lastnih narodov, ne pa za sosede; skrbeti bo morala posebno za povzdigo in napredek onih narodov, ktere je dozdej zanemarljala, in da posnema Rusijo, ktera je že davno svojo nalogo, ki jo v Aziji ima, spoznala. Tudi Avstrija naj svoje oči proti Carigradu obrača, ali bolje rečeno, naj se pazljivo na Balkan ozira, ne pa v stari Frankfurt. Tako svetuje Avstriji „Times.“

Predno se je boj začel in se je še o mirnem porazumljenji pisarilo, svetovali so časniki angleški Avstriji, naj za pravice Šlezvik-holštinske od Prusije denar vzame, ker ponujalo se ji je bojda 50 milijonov tolarjev. Za Benecijo in Lombardijo svetovali so ji, naj vzame Bosno in Hercegovino ali celi slovanski Balkan, kar bi ji tudi druge vlade za mirno porazumljenje bojda priskrbele bile. (?) To nikakor bi ne bile prazne sanje bile, pa Šlezvik-Holština za denar odstopiti — je posebno dunajska „Pressa“ odgovarjala — bi bilo strašno nepošteno in proti vsi nemški časti, ktero Avstrija varovati mora; — da bi se pa Bosna in Hercegovina — te turške in barbarske pokrajine — za lepo Benecijo vzele, to pa bi bilo nesramno misliti! Zdaj je Prus iztiral Avstrijo iz Nemčije, in za to mu še krvavo in drago trud njegov plačati mora; beneško-lombardsko kraljevino pustiti in za njo malo dobi; — vendar kaj je s turško Bosno in Hercegovino ali s celim Balkanom? Angleški časniki pišejo, naj stori Avstrija s temi pokrajinami to, kar je Prusija storila z Nemčijo; naj si jih zdaj vzame, ako je kos bolenemu možku v Carigradu; „audaces fortuna juvat.“ Avstrija naj vpraša narode teh pokrajin, ali bi jim ne bila ljubša njena vlada kakor turška, in ako je tako, naj se oglasijo narodi in Avstrija naj jih pod svoje varstvo vzame. Ako je srečna, vse ji bo za srečno zmago čestitalo kakor zdaj Prusii. — Ne mislite, da so to le prazne besedarije angleške; res resnične so želje Angležev, da Avstrija s temi turškimi pokrajinami tako stori. Simpatije angleške za Avstrijo — še enkrat rečem — so velike — ne kar se zdaj Nemčije tiče — in nova kupčijska zveza, ktero ste sklenili Avstrija in Angleška, k temu tudi veliko pomore. Angleži se nadjajo, ako te turške pokrajine pod

Avstrijo pridejo, da se bode ondi tudi bolj civilizacija širiti začela, ž njo pa dobra trgovina. Trgovina pa je Angležem čez vse.

Vsi časniki angleški zdaj tudi mnogo o tem debatujejo, kakošna naj bode prihodnja avstrijska vlada, ker je nehala biti veliko-nemška. V tem so vsi časniki ene misli in sicer te, da v Avstriji se zdaj mora vsem narodom dati enaka ustava in enaka svoboda; vlada mora biti federalistična, noben narod, nobena narodnost ne sme vladati nad drugim narodom, nad drugo narodnostjo. Ako se to ne zgodi, gotovo se vnamejo velike homatije, in kakošen bi bil konec, kdo vé? —

Angleško brodovje se ne ponaša zdaj z zmago nad kakim drugim brodovjem, a velikanski brod Great Eastern (izgovarjaj: gret istern) zmagal je atlantiški ocean. Po dolgem trudu in neiskončni potrpežljivosti izvršilo se je podvzetje, kakoršno je le Angležem lastno; položil se je namreč pod morjem (čujte! pod morjem) glasoviti Atlantic cable (izgovarjaj: atlantik kebl) ali telegraf v Ameriko. Prvi telegrafični depeši bili ste čestitka kraljice angleške predsedniku Johnson-u (izg. „Džonznu“) in odgovor njegov kraljici. Za 20 besedi, ki nimajo čez 100 pismenk, plača se zdaj 20 funtov sterlinga, to je, 200 gold. Vsaki teden se zdaj trgovskih depeš mnogo pošilja med trgovci tukajšnjimi in ameriškimi; za eno samo depešo na pr. plačalo se je pretekli teden 800 funtov; oglasi se zdaj 14 besedi v eni minuti iz Angležkega v Ameriko.

Pomorska bitka pri otoku Visu Angležem ni najzadnja briga; ta stvar jih jako zanimiva. Res pravo trdi „Daily Telegraph“, ako pravi, da za popis in kritiko te bitke se bode več tinte zamazalo, kakor se je krvi prelilo. Tegethofa in junaških njegovih mornarjev, ki so se tako umno in pogumno obnašali ter veliko večjo silo italijško prekosili, ne morejo dosti dohvaliti. Da se bode stvar tako vršila, dozdevalo se jim je nemogoče, kajti sploh se je tukaj mislilo, da avstrijsko brodovje se nikakor z italijskim meriti ne more, ne po številu, ne po veljavi. Iz Italije so poprej vedno dopisovali, da avstrijsko brodovje gotovo nič družega storiti ne bode moglo kakor to, da v kateri loki za milo ali nemilo čepi. Še posebno to tudi Angleže zanimiva, da je avstrijsko brodovje vse iz domačega dela in tvarine in bolje kakor so italijske oklepnice in pa tudi tvarine ameriškanske, angleške in francozke. Več angleških dopisnikov se je podalo na brodovje avstrijsko in italijško, da ga na drobno ogledajo in pozvejo izvrstnosti prvega in nedoslednosti družega. Zdaj, pravijo Angleži, se Avstrija že more v vrsto morskih moči staviti; jadransko morje pa ni in ne bode italijško, temuč — ilirsko, saj Iliri (Jugoslaveni) so si ga hlabro oteli. Predrznim zahtevam italijske vlade se pa zdaj nekteri časniki angleški, akoravno so prijatelji Italijanov, zelo posmehujejo, češ, naj bode Italija še enkrat tepena na suhem in na morji, in kaj velja, da brž po tem otépu zahtevala bode za to še k Tiroljskemu Kranjsko, Štajarsko in Hrvatsko!

V zadnjem listu sem omenil debat za „reform bill“ ali „franchise bill“, pa te debate so bile zadnje tedne še hujše. Nekoliko boriteljev za to bill-o je naznanilo občni zbor v Hyde Park (izgovarjaj hajd park), lep kakor dunajski prater ali giardino publico na zapadni strani mesta Londona. Ta zbor (ali zbori, ker jih je bilo več) je bil prvi takošen, da bi se na kontinentu punt ali revolucija imenoval; 1400 policajev ni moglo proti ljudstvu nič opraviti. Tako zanimivih govornikov še nisem nikoli slišal kakor so ti angleški demagogi, in reči morem, da govorništvo se menda nikjer (izvzemši severno Ameriko) tako izvrstno ne najde, kakor na Angležkem, da si njihovih govorov ni ne konca ne

kraja. Heine se je po pravici jezil, rekši „que Dieu les confonde avec leur langue.“

Se ne smemo pozabiti ene stvari, ktera se Avstrije tiče. Kakor sem že večkrat omenil, simpatije angležke so za Avstrijo velike, posebno zato, ker je zdaj v taki nesreči. Vsa Tory-stranka je za njo in tudi večina Whigs-ov. V Londonu in Liverpoolu se je nabralo mnogo denarja in poslalo na Dunaj, da se potrebam pomaga. Pretekli teden čital sem spis v „Standard-u“ (london-skem Tory-časniku), kateri me je osupnil. Nek Anglež, zdaj korespondent za časnik „Standard“, biva je začasno na Dunaji, pisal je s tako ginljivo besedo klic do Angležev bogatinov na pomoč zdaj tako nesrečnim pa dobrim Avstrijancem, ki jih prehvaliti ne more, da gotovo ne bi noben Avstrijanec, ki sam nesrečo trpi, tako pisati mogel. Mislim, da se bode od tukaj v kratkem še več denarne pomoči poslalo, in dostojno je, da se tem ljudoljubnim dariteljem bode izrekla yredna zahvala. Vsi korespondenti sëm dopisujejo, da Česko in Moravsko bodo Prusi čisto izžrli in opustošili kakor kobilice azijske. „Times“ prinaša v časi prestave iz vodilnih razprav praških „Narodnih Listov.“

Po mestih angležkih je zdaj mnogo različnih izložeb za gospodarske, obrtniške in umetniške izdelke; al o teh drugokrat več.

Vreme je tukaj kaj sitno; ne spreminja se samo vsaki dan, temuč vsako uro. London je vedno v megli in dežji. Kolera se je poleg Londona tudi po vseh drugih večih mestih prikazala.

Dopisi.

Iz Zagreba 25. avg. ⊕ — Sklepov prvega zbora akademije jugoslavenske kr. dvorska kancelarija ni potrdila in zato ne, ker, kakor pravi v odpisu svojem od 17. dne t. m., ni bilo pričujočih 14 članov, kojih je treba, da se vsled rešenja Njegovega Veličanstva od 15. junija t. l. more konstituirati akademija, to je, da se izbereta pokrovitelj in predsednik in izdela poslovnik. Ker gosp. Ivan Kukuljević in Anton Mažuranić nista sprejela časti članoma biti, in M. Bogović in dr. Ivan Bleiweis nista prišla v zbor, bilo je tedaj le 10 članov nazočih, a to ni zadosta, da se sklepa veljavno. Odboru deželnega zbora se sedaj prepušča, da izbere manjka-joče članove in izbrane predloži v potrjenje Njih Veličanstvu. — Poslednje „Novice“ prinesle so nam glas o čudni stvari iz Ljubljane, da po odpisu knezoškofijskega ordinarijata niso vam dovoljeni mrtvaški vozovi. Ta novica se nam dozdeva toliko bolj čudna, ker vsaki dan vidimo, da pri nas pokopujejo mrtve, vozeč jih na kolih na pokopališče. Naše mesto ni veliko po številu duš (šteje jih blizo 17.000), pa nikdar ne videte drugače mrtvih pokopavati, kakor da jih peljajo na vozu, bolj ali manj ličnem; pred mrtvecem grejo duhovni, za njim pa žalostniki, in — naš kardinal je vendar oster katolik. Dopisnik iz Ljubljane se v „Tagespošti“, ki se tako rada ponaša „liberalno“, raduje nad tem menda zato, ker je rečeno, da mestni odbor nije organ meščanov ljubljanskih. Čudna je ta logika! Če odbor, izvoljen po meščanih, ni njihov pravi reprezentant, kamo neki je gledal vladin poverjenik pri volitvah, ko jih je za veljavne priznal? Ali ni cesar potrdil glave temu odboru — župana? Iz Tagespoštnega dopisa lahko se do- duše prepričate, kakošen pojem imajo nemški „autonomisti“ od autonomije! Kakor jih hočeš, tako jih imaš te liberalce.

V Turčijanskem sv. Martinu v Slovaki 14. avg. — Nemila osoda nam je danes vzela rodoljuba za svoj narod velezaslužnega dr. Karola Kuzmany-a, superintendenta cerkve ev. Presburške, prvega podpred-

sednika Matice slovenske, pisatelja ljudskega obče ce-njenega, ki sta ga car ruski in kralj pruski poslavlila s častnim redom in zlato svetinjo za vede in umetnost; 60 let star, je po dolgi bolezni umrl v toplicah Stub-nanskih. Vrli rodoljub zasluži, da ves narod slovanski žaluje na grobu njegovem. Bodi mu zemljica lahka!

Iz Novega Sada. — 29. avgusta napravi mladina srbska veliko besedo na korist srbskemu narod-nemu pozorišču (gledišču). Povsod se priznava, da narodno gledišče je potrebno narodnemu razvitku, i tako isto kod nas.

Iz Trebovelj na Štaj. — „Novice“ so prinesle v št. 31. neko „študentovsko“ o Garibaldi-u, ki se je podtaknila nam Trebovljčanom. Ker je dopis v „No-vicah“ od „kranjsko-štajarske meje“, ta meja pa je sila dolga, utegne biti, da se je ona pripovedka godila kje drugod na tej granici, — pri nas v Trebovljah se go-tovo ni. Morebiti se pa tako, kakor je dogodka popi-sana, tudi nikjer drugod ni pripetila in se je le ne-dolžna šaljiva mušica iz ust do ust narastla v veliko grbasto kamelo.

V Senožečah 19. vél. srpana. M. — Letos pač nimamo tožiti zastran suše, pa skoro da se izpolni pre-govor: „devet mesecev je zima, tri mesece pa mraz.“ Prave toplote nimamo. Ozimina se je pri nas revno ponesla, česar je bil kriv posebno majnikov sneg, ki potlačivši jo si ni več kvišku pomagati mogla; tudi jara žita niso kaj brhka, druga zmladletina, kar je ni slana osmodila, je še precej lepa; krompir, bojimo se, da ne bi zaradi prevelike vlage gnjiti začel; druga (letina) setva je lepa. Sena je pri vsi lepi zgodnji nadi bogo-malo več od lani; otava je lepa. Na Krasu je letina dosti boljša od lanske, al teran (znano ime kraškega vina) bo stiskal usta, če mu ne bo toplota bolje uga-jala. — Podražilo se je vse; le kar bi ubogi kmetič zdaj za silo rad prodal, je pod ceno; omenim le vino: kakoršnega je v jeseni veljal bokal 16 kr., ga ni do-biti zdaj izpod 40 kr., pa tudi po 48 kr. se slabeje na-haja. Da je vojska dragine kriva, je gotovo; kdo je vojske kriv, pa je znano. Napoleona, kateri je o novem letu mir zagotavljal, pa naj slavi ves svet kot „pre-roka“, da je tako zvesto k izpolnjenju svoje prerokbe pomagal?!

Novomesto 23. avgusta. V. — V nedeljo 19. av-gusta je praznovala naša čitalnica god presvitlega ce-sarja Franc Jožefa I. z veliko besedo in plesom. Be-seda se je počela z govorom, kateri se je tako-le glasil: „Na današnji dan se raduje srce vsacega Avstrijana, toraj se radujemo tudi mi tukaj, ter se z gorečo hva-ležnostjo spominjamo očeta našega, presvitlega cesarja. Posebno mi Slovenci imamo vzrokov dosti, danes ve-seliti se, zakaj vkljub vsem opoviram naših nasprotni-kov nam je cesarska beseda zagotovila ravnopravnost in pot odprla narodu našemu do omike v domačem je-ziku — vse to pa iz lastne volje. Previdnost našega preljubljenega cesarja Franca Jožefa I. še le nas je vzdramila iz prejšnjega stoletnega spanja in glej! kako krepko že, kako naglo se pod njegovim žezlom razvija duševni blagor našega naroda. Ali se ne razveseljuje srce vsacemu Slovincu, ko vidi, kako je narodna zavest že postala splošna, odkar nam je hrabri knez ustavo podelil; kako se od dné do dné bolj olikuje jezik naš in si čedalje večo veljavo pridobiva v javnem življenji? Da pa vendar nismo na oni stopnji, ktero doseči gorko želimo, tega ni kriva cesarska beseda, ktera nam je obljubila popolno ravnopravnost, in jo zagotavlja pri vsaki priliki, temuč tega so kriva prizadevanja naših protivnikov in napačno ravnanje tistih zastopljevalcev države, katerim je že odklenkalo. Res malo kar smo doživeli hudih in žalostnih dni in velika nesreča je za-